

1 Úvod

Strukturální šetření v zemědělství 2007 (Farm Structure Survey 2007, FSS 2007) je posledním ze tří výběrových šetření mezi celoplošnými strukturálními šetřeními zemědělských subjektů - Agrocenzy, které se pod záštitou Organizace spojených národů pro výživu a zemědělství (FAO) konají na přelomu každého desetiletí po celém světě. FSS 2007 bylo organizováno Českým statistickým úřadem (ČSÚ) za finančního přispění Evropské komise. Evropská komise za publikované údaje nenese odpovědnost.

Hlavním cílem šetření je detailně popsat současné zemědělství - velikost, strukturu a vývoj zemědělských subjektů, jejich vybavenost, výrobní orientaci a mimozemědělské a doplňkové činnosti, a to v soustavě proměnných, uvedených v přesně metodicky vymezených legislativních předpisech EU. Kromě naplnění národní a Evropské legislativy je cílem šetření zabezpečení podkladů pro propočet typologie farem podle hospodářské velikosti a výrobního zaměření a získání informací pro doplnění Registru farem, sloužícího jako základna pro generování výběrových souborů pravidelných zemědělských šetření. V neposlední řadě pak šetření zajišťuje podkladové údaje pro tvorbu některých charakteristik potřebných pro hodnocení Programu rozvoje venkova.

Na publikaci Strukturální výsledky za zemědělství 2007 navazuje publikace Strukturální výsledky za zemědělství v roce 2007 podle územního členění a publikace Strukturální výsledky za zemědělství v roce 2007 – analytické vyhodnocení.

Legislativní rámec

Při přípravě zemědělských strukturálních šetření vycházel ČSÚ, počínaje Agrocenzem 2000, z příslušných legislativních norem EU. Základní zákon, který ukládal za povinnost členským státům EU organizovat na svém území statistická zjišťování o struktuře zemědělských podniků, bylo Nařízení Rady (EHS) č. 571/88 z 29. 2. 1988. Další navazující normou bylo Rozhodnutí Komise (ES) č. 115/2000 o vymezení ukazatelů zemědělských produktů, výjimek z definic a stanovení regionů a oblastí zjišťování.

V důsledku přistoupení nových 10 zemí včetně ČR do EU dnem 1. 5. 2004 bylo vydáno Nařízení komise (ES) č. 2139/2004 ze dne 8. 12. 2004, kterým se přizpůsobuje a provádí nařízení Rady (EHS) č. 571/88 a mění rozhodnutí Komise 2000/115/ES s ohledem na organizaci statistických zjišťování Společenství o struktuře zemědělských podniků v letech 2005 a 2007. Nařízení pozměňuje seznam sledovaných ukazatelů a definuje ukazatele, které nebyly v minulosti zjišťovány. Dále stanovuje, že u všech statistických údajů, uváděných podle územního členění, bude používána společná klasifikace územních statistických jednotek (NUTS).

Legislativní normou, stanovující pro všechny členské státy Evropské unie (EU) seznam šetřených charakteristik pro výběrová šetření o struktuře zemědělských podniků v roce 2007, je nařízení komise (ES) č. 204/2006, kterým se upravuje nařízení Rady (EHS) č. 571/88 a mění rozhodnutí Komise 2000/115/ES s ohledem na organizaci statistických zjišťování Společenství o struktuře zemědělských podniků v roce 2007.

Provedení Strukturálního šetření v zemědělství 2007 je stanoveno v Programu statistického zjišťování na rok 2007¹, publikovaném jako příloha vyhlášky č. 476 ve Sbírce zákonů ČR částka 156 ze dne 2. 11. 2006.

Novou národní právní úpravu na úseku podnikání v zemědělství v ČR přinesl zákon č. 85/2004 Sb., o zemědělství, který nabyl účinnost k 1. květnu 2004, kdy vstoupila v platnost smlouva o přistoupení České republiky k Evropské unii. Vedle nové definice „podnikání v zemědělství“ přinesl zákon i změnu

¹ Program statistického zjišťování stanovuje Český statistický úřad na základě zákona č. 89/1995 Sb., o státní statistické službě, ve znění pozdějších předpisů.

evidence. Noví zemědělští podnikatelé splňující podmínky předepsané tímto zákonem obdrží Osvědčení o zápisu do evidence zemědělského podnikatele. Zemědělci registrovaní podle předchozích právních norem byli povinni se přeregistrovat. Podle přechodných ustanovení nového zákona o zemědělství mají Osvědčení vydaná samostatně hospodařícím rolníkům podle zákona 105/1990Sb., ve znění pozdějších předpisů, platnost ještě 5 let ode dne nabytí účinnosti nového zákona o zemědělství, tedy do 1. 5. 2009. Fyzická osoba provozující drobné pěstitelské a chovatelské činnosti nepodléhá podle tohoto zákona evidenci zemědělského podnikatele.

Mezi zpravodajskými jednotkami strukturálního šetření v zemědělství 2005 a 2007 se tedy vyskytují právní formy 107 a 108, a to zemědělští podnikatelé - fyzické osoby zapsané, resp. nezapsané do obchodního rejstříku.

Definice zpravodajské jednotky

Zpravodajskou jednotkou šetření je zemědělský podnik, který je definován jako samostatná ekonomicko – technická jednotka zabývající se zemědělskou výrobou.

Všechny podniky právnických osob a podniky fyzických osob mající $SGM^2 \geq 600$ tis. Kč byly do výběru zařazeny plošně. Ostatní zpravodajské jednotky z řad fyzických osob byly do výběru zařazeny na základě stratifikovaného oblastního výběru. Podmínkou jejich zařazení do šetření (výsledků) bylo splnění alespoň jedné z uvedených prahových hodnot.

Prahové hodnoty zjišťování byly stanoveny shodně s Agrocenzem 2000:

1 ha obhospodařované zemědělské půdy vlastní nebo pronajaté, nebo
1 500 m² intenzivních ploch (sady, zelenina, květiny), nebo
1 000 m² vinic, nebo
300 m² skleníků a pařenišť, nebo
chov 1 kusu skotu, nebo
2 kusů prasat, nebo
4 kusů koz a ovcí, nebo
50 kusů drůbeže, nebo
100 kusů králíků nebo kožešinových zvířat.

Výkaz a zpravodajská povinnost

Zpravodajská povinnost se vztahovala na všechny zpravodajské jednotky zařazené do výběru. Vzor výkazu je k dispozici na <http://dw.czso.cz/pls/vykazy/pdfsoub?xid=1173&xtyp=V>. Podnikatelské subjekty byly povinny vyplnit všechny oddíly výkazu. Fyzické osoby hospodařící bez osvědčení SHR nebo živnostenského listu byly ze zákona povinny vyplnit identifikační údaje, data o hospodáři a oddíly ZC06, ZC06A a ZC09 až ZC15, zodpovězení ostatních oddílů pro ně bylo dobrovolné. Ochrana důvěrnosti údajů je zaručena ze zákona³.

² SGM (Standard Gross Margin, Standardní příspěvek na úhradu) vyjadřuje ekonomický přínos jednotky produkce rostlinné a živočišné výroby. Je stanoven na 1 ha každé plodiny rostlinné výroby a jeden kus jednotlivých kategorií zvířat. Jeho hodnota odpovídá standardní hodnotě produkce z 1 ha dané plodiny, nebo 1 kusu dané kategorie zvířat po odpočtu specifických (variabilních) nákladů na produkci této výroby. Standardní příspěvky na úhradu jsou stanoveny v jednotlivých zemích EU pro všechny plodiny a kategorie zvířat podle reálných podmínek dané země a jsou pravidelně aktualizovány. Standardní příspěvky ČR zpracovává Výzkumný ústav zemědělské ekonomiky (VÚZE), od 1. 7. 2008 Ústav zemědělské ekonomiky a informací (ÚZEI).

³ Zákonem č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a § 17 zákona č. 89/1995 Sb., o státní statistické službě (všichni pracovníci zúčastnění na zjišťování a procesu zpracování jsou vázání slibem mlčenlivosti o všech šetřených skutečnostech).

Strukturální šetření v zemědělství v mezinárodním srovnání

Strukturální šetření v zemědělství mají povinnost zorganizovat a provést všechny členské státy Evropské unie (EU) na základě legislativy EU/ES (nařízení rady 571/88 ve znění pozdějších předpisů). Členské státy předávají anonymizované údaje Evropskému statistickému úřadu – EUROSTATu, který za každý členský stát shromažďuje výsledky a zpracovává publikaci Statistics in Focus – Farm Structure Survey⁴, shrnující hlavní charakteristické rysy zemědělského hospodaření jednotlivých států EU. Publikace je dostupná na internetových stránkách EUROSTATu (<http://ec.europa.eu/eurostat>).

Pro mezinárodní srovnávání výsledků Strukturálního šetření v zemědělství slouží datábáze New Cronos na doméně EUROSTATu (<http://europa.eu.int/comm/eurostat>), kde jsou k dispozici agregované tabulky podle požadovaného členění.

Při využívání dat z New Cronosu je nutno vzít v úvahu 2 metodické odlišnosti:

- Podle definice EU se chmel řadí mezi plodiny pěstované na orné půdě. V České republice se tradičně chmel resp. chmelnice vykazuje jako trvalá kultura stejně jako vinice, zahrady, sady a trvalé travní porosty. Vzhledem k této skutečnosti se údaje o výměře orné půdy a trvalých kultur v New Cronos liší od údajů publikovaných na národní úrovni. Výměra zemědělské půdy celkem (trvalé kultury + orná půda) se neliší.
- Podle definice EU se pěstitelské školky řadí mezi trvalé kultury. V České republice se tradičně řadí mezi plodiny pěstované na orné půdě. I v tomto případě se publikované údaje budou lišit.

⁴ Z důvodu srovnatelnosti dat mezi jednotlivými členskými státy jsou v této publikaci zahrnuty pouze podniky s SGM >1 ESU. (Do výsledků publikovaných v Statistics in Focus – Farm Structure Survey tedy nejsou zahrnuty všechny podniky, které jsou obsaženy v publikacích ČSÚ.)

2 Souhrnná informace o zemědělských subjektech hospodařících v roce 2007

Údaje publikované v tabulkách jsou sumárním výsledkem (po dopočtu na základní soubor) za 39 396 aktivních zemědělských subjektů (36 455 podniků fyzických osob a 2 941 podniků právnických osob), naplňujících stanovené prahové hodnoty.

Srovnání počtu subjektů hospodařících v zemědělství a výměry jimi obhospodařované zemědělské půdy podle výsledků Agrocenzu 2000 a následujících strukturálních šetření nabízí tabulka 1.

Tab. 1 Subjekty hospodařící v zemědělství v letech 2000 až 2007⁵, jejich počet a výměra půdy

Rok	Ukazatel	Hospodařící subjekty celkem	v tom	
			fyzické osoby celkem	právnické osoby celkem
2000	počet	54 158	51 473	2 685
	výměra (ha)	3 607 572	952 082	2 655 490
2003	počet	45 766	42 978	2 788
	výměra (ha)	3 631 530	1 032 620	2 598 910
2005	počet	42 252	39 419	2 833
	výměra (ha)	3 557 791	1 041 454	2 516 336
2007	počet	39 396	36 455	2 941
	výměra (ha)	3 518 073	1 034 568	2 483 505
Index (%) 2007/2005	počet	93,2	92,5	103,8
	výměra (ha)	98,9	99,3	98,7

Počet subjektů fyzických osob v roce 2007 klesl o 7,5 % v porovnání s předchozím šetřením z roku 2005 a o 29,2 % v porovnání s rokem 2000. Oproti tomu počet podniků právnických osob vykazuje od roku 2000 mírně vzestupnou tendenci. Jejich počet vzrostl o 3,8 % v porovnání s rokem 2005 a o 9,5 % v porovnání s rokem 2000.

Celková výměra zemědělské půdy, za všechny hospodařící subjekty, má rok od roku pouze mírně klesající tendenci. V porovnání s rokem 2005 její výměra poklesla o 1,1 % a v porovnání s rokem 2000 o 2,5 %.

Z faktu, že počet zemědělských subjektů klesá, zatím co obhospodařovaná půda se drží na relativně stabilní úrovni, vyplývá nárůst průměrné výměry zemědělské půdy připadající na jeden zemědělský subjekt. Zatím co výměra subjektů fyzických osob mezi sledovanými šetřeními vytrvale stoupá (z 66,6 ha v roce 2000 na 89,3 ha v roce 2007), průměrná výměra podniků právnických osob klesá (z 989,0 ha v roce 2000 na 844,4 ha v roce 2007).

⁵ Prahové hodnoty pro zařazení do šetření byly v letech 2003, 2005 a 2007 shodné s Agrocenzem 2000 s výjimkou výměry vinic, pro níž byla prahová hodnota v uvedených letech snížena z 1 500 m² na 1 000 m² oproti Agrocenzu 2000. Výsledky za rok 2003 byly přepočteny tak, aby byly metodicky porovnatelné s údaji za roky 2000, 2005 a 2007.